

סוג הבחינה: בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשס"ט, 2009
מספר השאלון: 573
נספחים: א – מדרש תמונה
ב – מפה של קווי הרכבת הקלה
ג – מערכת הדרכים בירדן

גאוגרפיה

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ-ישראל – (28x2) – 56 נקודות
פרק שני – גאוגרפיה של המזרח התיכון
על סף המאה ה-21 – (22x2) – 44 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש:
(1) **אטלס משנת 1993 ואילך:** אטלס אוניברסיטאי חדש (הוצאת יבנה)
אטלס כרטא – פיזי, מדיני, חברתי, כלכלי
אטלס כרטא אוניברסלי
שים לב: אין להשתמש באטלס אוניברסיטאי חדש של הוצאת יבנה, הכולל את המילון למונחי הגיאוגרפיה.
אין להשתמש באטלס המזרח התיכון.
(2) אטלס ישראל החדש, הוצאת המרכז למיפוי ישראל והאוניברסיטה העברית, 1995.
שים לב: בפרק על ארץ-ישראל נכללת שאלה המסתמכת על אטלס ישראל החדש.
(3) מפה של ארץ-ישראל 1:250,000.
(4) מפה גאולוגית של ארץ-ישראל 1:250,000 או 1:500,000.
- ד. הוראה מיוחדת: כדי להמחיש את תשובותיך תוכל להיעזר בסרטוטים, חתכים וגרפים, לפי הצורך.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ-ישראל (56 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-7 (לכל שאלה – 28 נקודות).
בשאלות שבחרת ענה על כל הסעיפים (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

1. מטרופולין חיפה

עיין בטבלה שלפניך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריה.

אוכלוסייה, צפיפות אוכלוסייה וגידול אוכלוסייה במטרופולין חיפה (2006)

הגידול השנתי (אחוזים)	צפיפות אוכלוסייה (תושבים לקילומטר רבוע)	אוכלוסייה (אלפים)	האזור במטרופולין
- 0.3	4180.2	266.3	הגלעין (העיר חיפה)
0.3	1038.4	269.0	הטבעת הפנימית
1.7	655.9	468.6	הטבעת החיצונית
0.8	968.0	1003.9	כלל המטרופולין

- א. תאר את חלוקת האוכלוסייה בין האזורים השונים במטרופולין חיפה, ואת צפיפות האוכלוסייה בכל אזור. (6 נקודות)
- ב. הסבר שתי סיבות לצפיפות השונה באזורים השונים של המטרופולין. (10 נקודות)
- ג. מהו התהליך שעליו מעידים שיעורי גידול האוכלוסייה השנתיים באזורים השונים של המטרופולין?
הבא שתי סיבות לתהליך זה. (12 נקודות)

2. עלייה והגירה

- א. עיין במפות א-ג בעמודים 38-39 באטלס ישראל החדש.
בכל תקופה ציין מה הם האזורים שמהם הגיעו עולים רבים לישראל.
בכל אזור ציין את שם המדינה שממנה הגיע מספר העולים הגדול ביותר. (8 נקודות)
- ב. בשנות ה-50 ובשנות ה-90 של המאה ה-20 היו שני גלי עלייה גדולים לישראל.
תאר את ההשפעה של כל גל עלייה על המערכת היישובית בישראל. (12 נקודות)
- ג. הסבר שני מאפיינים כלכליים ו/או חברתיים של העולים בשנות ה-90 של המאה ה-20. (8 נקודות)
- /המשך בעמוד 3/

3. רמת הגולן

א. תאר את התהליך הגאולוגי שיצר את רמת הגולן.

כיצד עיצב תהליך זה את הנוף של רמת הגולן?

(14 נקודות)

ב. ציין שני ענפי כלכלה עיקריים ברמת הגולן, והסבר מדוע התפתח כל אחד מהם

באזור זה. (14 נקודות)

4. יישובים ערביים

א. עיין בנתונים שלפניך על האוכלוסייה בארבעה יישובים ערביים.

קבע מהי המגמה הנראית בטבלה, והסבר שתי סיבות למגמה זו. (13 נקודות)

**האוכלוסייה בארבעה יישובים ערביים
(1950-2006)**

היישוב	האוכלוסייה ב-1950 (אלפים)	האוכלוסייה ב-2006 (אלפים)
אום אל-פחם	4.4	42.2
שפרעם	3.9	33.5
טמרה	3.2	26.6
טייבה	5.1	33.9

ב. תאר שלושה שלבים בהתפתחות מבנה הכפר הערבי מהמאה ה-19 עד ימינו,

והסבר את הגורמים לכל שלב. (15 נקודות)

5. אנרגיה והתפלת מים בישראל

קרא את הקטע שלפניך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריו.
קבוצת "דרך הים התפלה" קיבלה מן המדינה אישור להפעיל מתקן התפלת מים בפלמחים. המתקן עבר בהצלחה את "מבחני הקבלה" לרשות המים, וחובר לקו ירקון-נגב. המתקן יתחיל לספק כ-30 מיליון מ"ק של מי-ים מותפלים מדי שנה. לאחרונה פנו מנהלי הקבוצה למשרד התשתיות וביקשו לבחון אפשרות להקים תחנת כוח שתפעל באמצעות גז טבעי. הכוונה היא להשתמש באנרגיה שתספק תחנת הכוח כדי להפעיל את המתקן. מתקן ההתפלה נבנה באופן המאפשר להגדיל אותו בעתיד ולהכפיל את התפוקה עד 60-70 מיליון מ"ק לשנה.

- א. הסבר שניים מהמושגים המודגשים בקו בקטע. (6 נקודות)
- ב. הבא שתי סיבות למיקום מתקן ההתפלה בפלמחים (אחת המשתמעת מהקטע, ואחת שאינה מוזכרת בו). (10 נקודות)
- ג. בישראל יש ויכוח בעניין הקמת מפעלי התפלה נוספים. הצג נימוק אחד של הטוענים בעד הקמת מפעלים אלה, ונימוק אחד של הטוענים נגד הקמתם. (12 נקודות)

6. מדרש תמונה – הרכבת הקלה בירושלים

- בנספח א מוצגות תמונות של קטעים שונים בקו הראשון ("הקו האדום") של הרכבת הקלה המתוכננת בירושלים, הנסלל בשנים האחרונות.
- א. עיין בתמונות שבנספח א, ותאר שלושה שימושי קרקע, חוץ מתחבורה, הנראים בהן. (10 נקודות)
- ב. היעזר בתמונות שבנספח א ובמפה שבנספח ב, והבא שני נימוקים מתחום הגאוגרפיה והסביבה בעד הקמת הרכבת הקלה, ושני נימוקים נגד הקמתה (סך הכול – ארבעה נימוקים). (18 נקודות)

שים לב!

שאלה 7 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר "ההתיישבות החדשה בגליל כאמצעי לפיתוח אזור שוליים" מאת ג' ליפשיץ, מהספר **תמורות בגיאוגרפיה של ישראל – גלעין ושוליים**.

7. מאמר – ההתיישבות החדשה בגליל

- א.** תאר שני מאפיינים של המתישבים החדשים בגליל, והסבר מדוע אפשר לראות בהם תוספת של "הון אנושי". (14 נקודות)
- ב.** "כל המפעלים בהתיישבות החדשה הם מפעלים קטנים, המעסיקים פחות מ-50 עובדים ... מסתבר כי גודל המפעלים בהתיישבות החדשה בגליל קטן באופן משמעותי בהשוואה לגודל המפעלים בגליל כולו". (עמ' 132)
- מדוע ההתיישבות החדשה מאופיינת במפעלים קטנים?
- תאר יתרון אחד וחיסרון אחד של מפעלים כאלה. (14 נקודות)

פרק שני – גאוגרפיה של המזרח התיכון על סף המאה ה-21 (44 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 8-12 (לכל שאלה – 22 נקודות).

בשאלות שבחרת ענה על כל הסעיפים (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

8. איכות הסביבה

א. ציין והסבר שלוש בעיות סביבתיות הנובעות מן העלייה ברמת החיים

במזרח התיכון. (12 נקודות)

ב. תאר שני מאמצים הנעשים במדינות שונות במזרח התיכון, כדי להקטין את הפגיעה

באיכות הסביבה. (10 נקודות)

9. אוכלוסייה

א. עיין בטבלה שלפניך, וציין מהי המגמה הנראית בה. (3 נקודות)

השינוי באוכלוסיית המזרח התיכון (מן המאה ה-19 והלאה)

התקופה	האוכלוסייה (מיליונים)	משך הזמן שנדרש להכפלת האוכלוסייה (שנים)
1900-1800	מ-25 בערך ל-50	100
1950-1901	מ-50 ל-101	50
1980-1951	מ-101 ל-204	30
2010-1981 (משוער)	מ-204 ל-428	פחות מ-30

ב. הסבר שתי דרכים שבהן מנסות מדינות במזרח התיכון להתמודד עם המצב הדמוגרפי

שבו הן נתונות. (10 נקודות)

ג. מהו "המומנטום הדמוגרפי", וכיצד הוא ישפיע על הניסיונות להגביל את גידול

האוכלוסייה במזרח התיכון? (9 נקודות)

10. סכסוכי מים

א. תאר שלוש סיבות לסכסוכי מים במזרח התיכון. (12 נקודות)

ב. בחר בסכסוך מים אחד במזרח התיכון, והדגם כיצד שתיים מהסיבות שתיארת

בסעיף א באות לידי ביטוי בסכסוך שבחרת. (10 נקודות)

11. ירדן – מערכת התחבורה והמערכת היישובית

א. עיין בנספח ג – מערכת הדרכים בירדן.

תאר את מערכת הדרכים בירדן, והסבר שני מאפיינים פיזיים שהשפיעו עליה.

(10 נקודות)

ב. לפניך רשימה של שלוש ערים בירדן:

– עמאן

– ארביד

– עקבה

תאר שני גורמי מיקום לכל אחת מהערים שברשימה – גורם אחד המשותף לשלושתן

וגורם אחד ייחודי לכל עיר. (12 נקודות)

שים לב!

שאלה 12 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר "השפעת משטרים פוליטיים-כלכליים על התפתחות המרחב והנוף העירוני בקהיר" מאת ד' סטיוארט, מהספר **המזרח התיכון בפתח המאה ה-21 – מבחר מאמרים בגיאוגרפיה לחטיבה העליונה**.

12. מאמר – השפעת משטרים פוליטיים-כלכליים על התפתחות המרחב והנוף העירוני בקהיר

א. תאר שני מאפיינים של הבנייה בקהיר בתקופה הקולוניאליסטית, שמבטאים את

ההכרזה של אסמעיל פאשה (שליט מצרים בשנים 1863-1879): "ארצי אינה נמצאת

עוד באפריקה, היא באירופה". (7 נקודות)

ב. קהיר הפכה למרכז המנהלי של מצרים בתקופה הסוציאליסטית (משנת 1952).

כיצד הושפעה מכך הבנייה בקהיר? (7 נקודות)

ג. תאר שני שינויים בולטים בבנייה בקהיר, בעקבות המעבר לתקופה הקפיטליסטית

(החל מאמצע שנות ה-70 של המאה ה-20). (8 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח א: מדרש תמונה - קטעים בקו הראשון של הרכבת הקלה בירושלים الملحق:

תמונה 2 - קטע גמור בשדרות הרצל

תמונה 1 - העבודות ברחוב יפו (מרכז העיר)

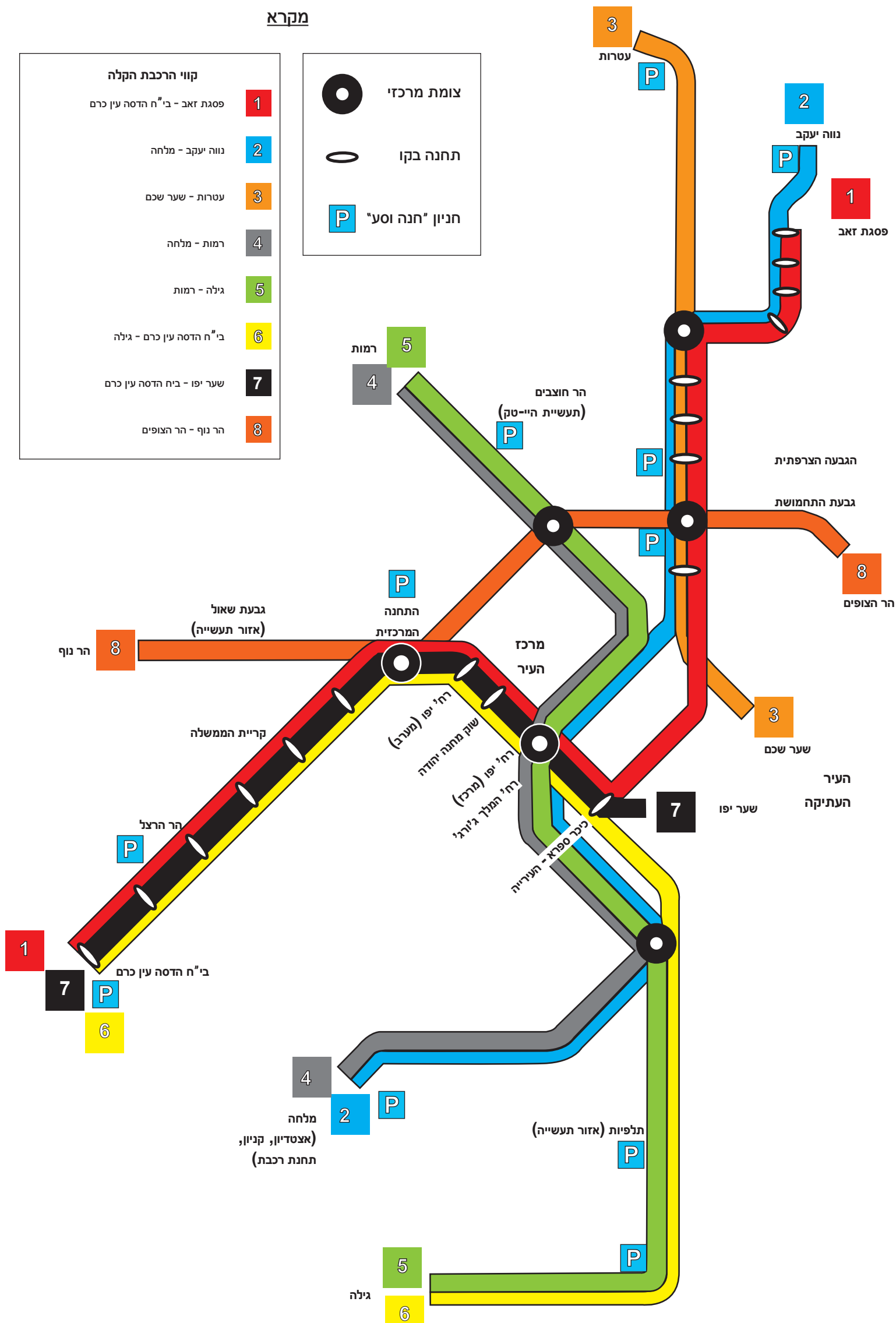
תמונה 3
"גשר המיתרים" - גשר הרכבת הקלה
בכניסה לעיר

נספח ב: מפה של קווי הרכבת הקלה המתוכננים בירושלים

מקרא

קווי הרכבת הקלה	
1	פסגת זאב - בי"ח הדסה עין כרם
2	נווה יעקב - מלחה
3	עטרות - שער שכם
4	רמות - מלחה
5	גילה - רמות
6	בי"ח הדסה עין כרם - גילה
7	שער יפו - ביח הדסה עין כרם
8	הר נוף - הר הצופים

	צומת מרכזי
	תחנה בקו
	חניון "חנה וסע"

נספח ג: מערכת הדרכים בירדן الملحق "ג": شبكة الطرق في الأردن

